

de bres

Vecht en Plassengebied

winternummer

jaargang 36 2021

IVN Vecht en Plassengebied laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond en belangrijk natuur is. Dat doen we d.m.v. natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf leren en doen staan altijd centraal. Zie ook onze website <https://www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied>

De Bres is het tijdschrift voor de leden en donateurs van de IVN afdeling Vecht en Plassengebied. Wij zijn actief in het gebied aan weerszijden van de Vecht met daarin de plaatsen Utrecht, Leidsche Rijn, Vleuten-de Meern, Maarssen, Breukelen, Loosdrecht en Loenen. Dit is een gevarieerd landschap met een rijke natuur. In het gebied organiseren wij wandelingen, lezingen en cursussen. Op deze manier proberen we mensen zoveel mogelijk van het landschap te laten genieten en te laten ervaren hoe bijzonder de natuur is.

Nog geen lid? Ontdek de natuur met het IVN! Bovendien steun je als lid ons werk. Wij willen voor iedereen de natuur dichterbij brengen. Ook voor wie het niet vanzelfsprekend is, zoals ouderen, chronisch zieken en kinderen. Jouw lidmaatschap helpt daarbij!

Vanaf € 2,- per maand ben je al lid, meld je aan via de website <https://www.ivn.nl/steun-ivn/word-lid>

bericht van de voorzitter

Allereerst wil ik iedereen langs deze weg namens het bestuur van onze afdeling een goed en natuurlijk 2021 toewensen.

Normaal gesproken maakt het bestuur tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst bekend welk project of welke projecten worden gehonoreerd uit het W.F. de Winterfonds. De nieuwjaarsbijeenkomst van 2021 gaat vanwege de coronamaatregelen niet door. Daarom deel ik namens het bestuur mee dat in 2021 de aanvraag voor aanschaf van een eetbare voedselhaag rond de moestuin van het Voedselbos Oostwaard is gehonoreerd. Verderop in de Bres kunt u meer over dit project lezen.

Het jaar 2020 werd beheerst door het coronavirus. Hopelijk wordt 2021 het jaar waarin de coronapandemie een halt wordt toegeroepen en al onze voorgenomen activiteiten weer langzaam doorgang kunnen vinden. Zoals jullie verderop in de Bres kunnen lezen zijn er al activiteiten in aangepaste vorm georganiseerd. Dit heeft de organisatoren wel de nodige hoofdbrekers gekost.

Het blijft bijzonder dat een virus de wereld zo kan ontwrichten. Een virus is niet meer dan een stukje erfelijk materiaal met een eiwitmantel. Het heeft cellulaire mechanismen van zijn gastheer cel nodig om zich te kunnen vermenigvuldigen. Virussen zijn ook een onderdeel van de natuur, al besteden we daar tijdens onze activiteiten geen tot weinig aandacht aan. Ze zijn ook zo klein dat we ze ook niet kunnen zien. De pandemie, maar bijvoorbeeld ook het vogelgriepvirus dat nu rondwaart

tonen aan dat een virus behoorlijk veel impact kan hebben. Dit alles toont aan dat de natuur, wij en ons voedselsysteem kwetsbaar zijn. Niet alleen voor virusinfecties, maar ook voor bacteriële en schimmelinfecties. Natuurlijk heeft elk organisme zijn afweersystemen, maar als een soort of ras niet bestand is tegen een infectie kan het desastreuze gevolgen hebben. Daarom is genetische diversiteit ook zo belangrijk. Deze diversiteit kan ervoor zorgen dat binnen een soort exemplaren zitten die beter bestand zijn tegen een infectie en het kunnen overleven. Wij kunnen ons laten vaccineren of medicijnen tegen de verschillende infecties innemen. Maar de ontwikkeling van het vaccin tegen coronavirus laat zien dat zelfs als de gehele wereld zich daarvoor inspant het nog een behoorlijk tijd duurt voordat dit voorhanden is. Voor het bestrijden van andere infecties duurt het nog veel langer en dat kan funest zijn voor bijvoorbeeld onze voedselsystemen waar genetische diversiteit soms laag is en daardoor niet tegen infecties bestand zijn. Ook zullen we moeten nadenken over hoe we meer kunnen voorkomen dat een virus van een soort naar een ander soort overspringt. Dat is ook bij het coronavirus gebeurd. Sommigen waarschuwen dat intensieve veehouderij in de toekomst ook een bron van nieuwe infecties kan vormen. De Q-koorts is daarvan een voorbeeld.

Het vaccineren tegen het coronavirus is begonnen. Het zal echter nog wel een tijd duren voordat er voldoende mensen ingeënt zijn. Echter kunnen we wel weer langzaam gaan nadenken over de periode na de pandemie. Gaan we op dezelfde voet verder of gaan we dingen bewust anders aanpakken. Blijven we meer thuiswerken? Denken we na over verdere verduurzaming van onze samenleving? Zorgen we ervoor dat we voorbereid zijn op een nieuwe pandemie die ongetwijfeld gaat komen? Hoe gaan we onze activiteiten vormgeven? Enzovoort. Een hoop vragen waar ik het antwoord niet op weet, maar waarvan ik wel hoop dat we daar allemaal over na gaan denken. Dat zullen we ook als bestuur doen, waarbij we al nadenken over een fysieke gezamenlijke bijeenkomst als dit weer mogelijk is.

Groeten,
John

In de kijker

Een erehaag van Zeeraket, Biestarwegras en Blauwe zeedistel

In 1927 verschijnt bij Verkade het album over Texel, geschreven door Jac. P. Thijssse met plaatjes naar tekeningen van L.W.R. Wenckebach, C. Rol, J. Voerman jr. en Sam van Beek. Mesjeu Thijssse die vanaf februari 1890 aan de openbare school met uitgebreid leerplan, de 'Fransche school' in Den Burg aan de slag gaat, beschrijft daarin de natuur van Texel, aan de hand van een drietal activiteiten. Dat is de wandeling die hij maakt van de haven van Oudeschild naar Den Burg op de dag van aankomst op Texel. Als tweede het 'rondje Texel' waarbij hij in z'n vrije tijd in twee dagen de 60 km rond het eiland loopt en als derde de belevenissen tijdens een werkweek in de eerste week van juni met de vierde klas van de meisjesschool 'Het Kopje'. Met als verblijfplaats 'Badhotel Juliana' aan de Badweg in De Koog (7)*. In zijn omgang met leerlingen wordt Thijssse wel getypeerd als een soort van rattenvanger van Hamelen. Het gaat hem er vooral om leerlingen iets te laten beleven.

Over de zeereep bij De Koog schrijft hij: 'Eigenlijk is er bij De Koog maar één hoge duinenrij (4), maar die is dan ook flink hoog. Naar de zeekust volgt dan nog een lage tamelijk brede zeeloper, van de hoofdbrug gescheiden door een lange smalle duinpan, die zelf

op verscheidene plaatsen weer dicht bezet is met heuveltjes begroeid met Duindoorns. Het hoge duin zelf is grazig tot op de top met hier en daar een waaigeul, maar voor de rest bedekt met Vi-ooltjes, Gewone vleugeltjesbloem, Ereprijs, Walstro en soms hele plakken Eikvarens. Op de minder begroeide plekken staan Kandelaartjes, *Saxifraga tridactylites* (41)*. In 1922 had zich volgens Thijssse nog een aardige plant op Texel gevestigd die later weer was verdwenen. Dat was de Zeeraket (28)*, zo'n dichte groep van mooie lila bloemen zag er tegen het groene duin heel mooi uit. De bloemen van de Zeeraket lijken op die van de Pinksterbloem, ze behoren dan ook beide tot de familie van de Kruisbloemen of Cruciferen. Zoals veel planten die op zilte plaatsen groeien heeft de Zeeraket nogal vettige bladeren. Opvallend zijn de vruchten, dikke glanzende dingen die in twee stukken breken die elk één zaadje bevatten. Ze drijven op zeewater en komen zo aan de voet van de duinen terecht. Het Biestarwegras (29)*, behoort met de Helm (25)* en de Blauwe zandhaver (27)* tot de grassoorten die zorgen voor duinvorming. Waarbij het Biestarwegras zorgt voor de eerste duinvorming. De Blauwe zeedistel ontbreekt in het boek van Jac.P. Thijssse.

Het badhotel heeft plaats gemaakt voor het Appartementencomplex Prinses Juliana. De kilometerlange duinpan biedt tegenwoordig plaats aan Camping

Koogerstrand. Zowel voorbij de lange loopbrug die de twee duinenrijen verbindt tot het strand als langs de promenade die langs de buitenste duinenrij loopt staan in augustus grote gemengde pollen Blauwe zeedistel, Zeeraket en Biestarwegras. De Zeedistel die tot de familie van de Schermbloemen behoort is op Texel vrij zeldzaam. Toch jammer dat slechts weinig badgasten beseffen hoe bijzonder het is om zo verwelkomd te worden.

(*het nummer van het plaatje in het boek).

De redactie

Afrikagangers

Ieder jaar vertrekken zo'n twee miljard vogels vanuit Europa en Azië naar Afrika om daar te overwinteren. Deze trekvogels zijn eigenlijk Afrikaanse vogels, die het grootste deel van het jaar in Afrika leven, maar een uitstapje maken naar meer noordelijk gelegen gebieden om te broeden. Het merendeel van de Afrikagangers overwintert in West-Afrika, terwijl andere - zoals de Grauwe klauwier en de Gierzwaluw - verder doortrekken naar meer zuidelijk en oostelijk gelegen delen van het continent.

West-Afrika beslaat een enorm oppervlak (ca. 8 miljoen km²) verspreid over 17 landen, met een grote verscheidenheid aan ecosystemen, van de droge Sahara in het noorden tot de regenwoudzone in het zuiden - dat over een afstand van maar 800 km. Op basis van de gemiddelde jaarlijkse regenval zijn de West-Afrikaanse landschappen ingedeeld in vijf klimaatzones. Sahara, met minder dan 100-150 mm neerslag, een woestijngebied met weinig begroeiing, hooguit wat doornstruiken en acaciabomen.

Sahel (150-500 mm), met schaars begroeide steppen en grazige savannes. Naast overstromingsvlakten zijn er verspreid ook kleinere wetlands die in het regenseizoen korte tijd water bevatten.

Soedan zone (500-900 mm), met door vee begraasde, weinig tot matig beboste savanne met verspreide acaciabomen. Akkerbouw is hier de belangrijkste vorm van menselijk gebruik van het land.

Guinee zone (900-1800 mm), een beboste savanne met een grotere variatie aan boomsoorten. Vuur wordt vaak gebruikt om de savanne open te houden of voor hergroei

van vegetatie voor het vee. Ook hier is landbouw de belangrijkste vorm van landgebruik.

Boszone (meer dan 1800 mm), gelegen aan de kust ten zuidwesten van de Guinee zone, zeer vochtig, met aaneengesloten tropische bossen met grote variëteit aan - vooral hoge - boomsoorten.

West-Afrika met daarin aangegeven de landsgrenzen, belangrijke rivieren, overstromingsvlakten en klimaatzones (Uit: Limosa 92.3/4, p. 109; met toestemming).

Gebruik makend van verschillende technieken, zoals veldwaarnemingen, ringen, geolocators, GPS-loggers en satellietzenders, is een studie gemaakt van de verspreiding van trekvogels over deze vijf klimaatzones in de afgelopen decennia. In totaal overwinteren ongeveer 170 soorten in West-Afrika. Voor een groot deel zijn dit zangvogels die van insecten leven en onze winter ontvluchten omdat er hier te weinig te eten is.

De verspreiding van trekvogels over de verschillende klimaatzones is verre van uniform, met de hoogste concentratie aan trekvogels in de Sahel.

In de meest noordelijke gebieden (Sahara) is het aantal soorten trekvogels beperkt tot hooguit 30 soorten, waaronder verschillende Tapuiten en zangers zoals Grasmus, Braamsluiper en Zwartkop. De soortendiversiteit neemt sterk toe zodra de 200 mm neerslaglijn wordt gepasseerd en het landschap meer begroeiing krijgt. Meer dan 130 soorten trekvogels overwinteren in de Sahel, met een breed scala aan soorten, waaronder Grauwe kiekendief, Slangenarend, Blauwborst, Gekraagde Roodstaarten en Tjiftjaf. Ongeveer de helft van

de overwinteraars in de Sahel is te vinden in de wetlands, meren en poeltjes van de delta's van de Niger (Mali), Senegal (Senegal en Mauritanië) en de vloedvlaktes in het Waza-Logone gebied (Kameroen). Deze vormen een belangrijke habitat voor zangvogels en watervogels - vooral reigers en steltlopers - en zijn van levensbelang voor soorten zoals Grutto, Kemphaan, Purperreiger, Pijlstaart en Zomertaling die hier in grote aantallen de winter doorbrengen.

Het aantal soorten trekvogels in de zuidelijker gelegen vochtige savannes varieert van 50- 100 soorten en is beperkt tot soorten zoals Bonte vliegenvanger, Fitis, Nachtegaal, Nachtzwaluw en Boompieper.

De regenwouden verder zuidelijk hebben een hoge soortenrijkdom aan vogels, maar dit zijn voornamelijk Afrikaanse standvogels of intra-Afrikaanse trekvogels. Daarnaast zijn er de volgende Afrikagangers te vinden: Koekoek, Gierzwaluw, Tuinfluiter, Fitis, Fluiter en Wespendif.

Verschiedende factoren hebben invloed op de overleving en conditie van de Afrikagangers in de regio West-Afrika. In een notendop zijn dat regenval, bevolkingsgroei en veranderd landgebruik, waarbij de laatste twee in hoge mate samenhangen.

De gemiddelde regenval in West-Afrika loopt uiteen van minder dan 100 mm in de Sahara tot meer dan 2500 in het regenwoud in het zuidwesten. Gemiddelden bestaan echter alleen op papier; kenmerkend voor vooral de Sahel is dat de regenval van jaar tot jaar enorm kan variëren. Grofweg is daar het regenseizoen van juni-oktober en een droog seizoen van november-mei. Trekvogels die in september arriveren komen in

een groene wereld. Maar juist als ze moeten opvetten voor de voorjaarstrek - vanaf half februari - is de Sahel een dorre wereld met weinig voedsel. De jaarlijkse variatie in regenval vertaalt zich echter niet alleen in vegetatieontwikkeling en daarmee beschikbaarheid van voedsel, maar bepaalt ook de grootte van de overstromingsvlakten en aanwezigheid van tijdelijke wetlands in de Sahel. Regenval heeft daarmee direct (landvogels) of indirect (watervogels) een bepalende invloed op de kwaliteit van het overwinteringsgebied.

De omvang van de bevolking in West-Afrika is sinds de vijftiger jaren vervijfvoudigd van 73 naar 370 miljoen. Deze groei met 2,75% zet zich onverminderd voort. Hoewel het grootste deel van de bevolking zich concentreert in grote steden, is het aantal nieuwe dorpen op het platteland spectaculair toegenomen. Naast de gevolgen voor landgebruik en de vraag om energie neemt de directe interactie tussen mensen en vogels toe. Als voorbeeld: in de binnendelta van de Niger worden vogels gestoord door intensieve visserij voorafgaand aan de voorjaarstrek.

Het landgebruik in West-Afrika heeft zich in het verleden ontwikkeld in afhankelijkheid van regenval. De grote droogten en bevolkingsgroei waren voor veel Afrikaanse landen reden om te investeren in eigen voedselproductie. In de jaren tachtig werden meerderde dammen aangelegd om op grote schaal rijstbouw mogelijk te maken in de Senegal Delta en de Niger, wat grote invloed had op de omvang van de vloedvlakten en daarmee op de populatie van de daar overwinterende watervogels. De vloedvlakte van de Senegal Delta is met ongeveer 90% afgenomen. De bevolkingsgroei leidt tevens tot een hogere intensiteit van landgebruik, ten koste van natuurlijke vegetaties. Naar schatting is de boombedekking in Zuid-Mauritania tussen 1960 en 2000 met 90% afgenomen.

Naast deze grootschalige processen zijn er andere ontwikkelingen waarvan de impact op trekvogels nog niet bekend is. Denk aan de winning van mineralen (goud en bauxiet) in de bovenstroomgebieden van de Senegal en de Niger of aan de geplande dammenbouw in Guinee voor de productie van elektriciteit.

Conclusie: West-Afrika is onderhevig aan vele veranderingen op sociaal-economisch niveau op het gebied van bevolkingsgroei, landgebruik en veestapel, die een potentiële bedreiging vormen voor de overleving en conditie van de Afrika-gangers. Toch zijn er ook hoopvolle ontwikkelingen, in de vorm van lokale initiatieven om de specifieke voor trekvogels belangrijke landschappen te beschermen en herstellen, in met name de Sahel-regio van Burkina Faso, Mauritanië en Noord-Nigeria. Onderzoek door lokale en internationale organisaties zal moeten uitwijzen wat de impact van deze ontwikkelingen is op specifieke landschappen en de daarvan afhankelijke soorten Afrika-gangers.

Bronnen:

Vogelbalans Sovon 2019
De Sahel als overwinteringsgebied voor trekvogels. Eddy Wymenga, Erik Klop & Leo Zwarts (2019).
Limosa 92.3/4, p. 108-120.

Annelies Speksnijder

Wat voor weer vandaag?

Dooisterren

Het heeft een aantal dagen gevoren en er ligt eindelijk weer eens wat ijs op sloot en vaart en het heeft wat gesneeuwd. Op sommige plekken zijn vreemde stervormige structuren te vinden met een duidelijk wat donkerdere kleur dan het overige ijs. Dit zijn dooisterren en deze zijn in onze omgeving veelvuldig te vinden. Voor het ontstaan van dooisterren zijn drie zaken van belang: een ijslaag bedekt met sneeuw en kwel. Aan kwel uit de Heuvelrug in de Stichtse Vecht en omgeving is geen gebrek, wat maakt dat de omstandigheden voor het vinden van dooisterren in onze omgeving gunstig zijn. Voor het ontstaan van dooisterren stijgt het relatief warmere kwelwater vanuit de bodem op. Dat water heeft dus een hogere temperatuur dan het water in sloot en plas. Dit opstijgen wordt convectie genoemd. Aan de onderzijde van het ijs aangekomen vloeit het van daaruit zijdelings weg en volgt de

oneffen structuren aan de onderzijde van het ijs. Het slijt op deze wijze groeven uit in de ijsvloer. Het ijs wordt door het warmere kwelwater boven de groeven ook wat warmer (en zachter) waardoor de bovenliggende sneeuw wat wegsmeelt. En daarmee worden de fraaie sterfiguren zichtbaar.

Ton Lindemann

Figuur: Dooister in Wijkpark langs A2 te Maarssebroek.

In 2003 heeft beeldend kunstenaar Marcel Blekendaal de polderwachter in het Hollandse landschap geïntroduceerd. Een boswachter zonder bos, maar met weilanden. De polderwachter maakt wandelingen in de polder, op klompen, met een polsstok. Als "beeldend kunstenaar" werkt hij aan de verbeelding van de polder. Niet met objecten, niet met schilderijen, maar met spannende verhalen en af en toe een indrukwekkende gebeurtenis. Uw "beeld van de polder" zal na de wandeling nooit meer hetzelfde zijn. De polderwachter is een wandelend kunstwerk en vertelt verhalen. Geïntroduceerd door zijn maker om het landschap niet verder in te vullen met fysieke objecten. De polderwachter is even aanwezig, werkt aan een imaginair beeld en verdwijnt dan weer. Hij laat niets anders achter dan zijn voetstappen.

Tik tok / tok tok

Stel groep zes de vraag: Waarom maakt een mol een molshoop? en er gaat een wereld voor je open. "Die gebruikt hij als uitkijktoren, dan kan hij zien of er gevaar dreigt!" Maar een mol is toch blind? Althans, hij is behoorlijk bijziend, daar verandert een uitkijktoren weinig aan. En het werk aan een molshoop is een van de gevaarlijkste momenten in het leven van een mol: bovengronds. Er kleven, zeker wanneer je mol bent, risico's aan 'je hoofd boven het maaiveld uitsteken'. Of doet de mol het om adem te halen? Daar zit natuurlijk wel wat in: beluchting van zijn gangenstelsel. Erg fris zal het niet zijn daar onder de grond. Maar waarom zit er dan geen gat in de molshoop? Zo komt er ook geen lucht in. Kortom: een hoop om over te filosoferen.

Ik wil u even meenemen naar het vwo. Het Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs oftewel het Vergelijkend Wandel Onderzoek dat ik de afgelopen tijd weer heb gedaan met twintig schoolklassen.

Hypothese: door de bescherming van het scharrelkind sterft het uit. En bij 'bescherming' bedoel ik niet het kind voorzien van alleweer outdoor-kleding maar ik bedoel dat onze kinderen tegenwoordig een scherpje hebben. En met een scherpje scharrel je niet: Tik Tok in plaats van tok tok.

Hoe we te werk gaan: ik haal de klassen op bij de school. Dan maken wij een wandeling van een uurtje langs zoveel mogelijk groen in de buurt van de school. Onderweg zoeken wij naar sporen van dieren. Dat kan een zeldzame pootafdruk van een hond zijn. 'Zeldzaam' omdat die bijna niet te vinden zijn in de betegelde schoolomgeving. Honden zien we natuurlijk wel, en als het de hond zelf niet is dan zijn het wel zijn uitwerpselen. Ik vertel dan altijd dat poep machtig interessant is voor een onderzoeker. Niet als het zich in het profiel onder de schoenzool bevindt, dan wordt de hele klas er de rest van de dag aan herinnerd dat we

bij het spoorzoeken van die ochtend een hond hebben betrapt. Maar poep is wel een heel goed zichtbaar en makkelijk vindbaar spoor van een dier: een hond, een vogel of een worm.

Vaste prik tijdens de wandeling is dat ik een hoopje poep in de hand neem en dat analyseer samen met de kinderen. Dan vertel ik dat je aan poep kan zien wat een dier gegeten heeft, dat poep van vleeseters meer stinkt dan dat van planteneters en dat er weinig sensationeler is dan met je blote voeten in een verse koeienvlaai trappen: die warme substantie tussen je blote tenen door: heerlijk! Maar ook dat poep de manier is voor een lichaam om slechte stoffen kwijt te raken, dat je na het buitenspelen altijd je handen moet wassen en dat je poep niet met je blote handen moet oppakken. Behalve wormenpoep want dat is eigenlijk niets anders dan schoongemaakte grond. En dan zien ze het opeens allemaal en overal: het wemelt van de wormen(spooren).

Resultaten en conclusies: er waren weinig kinderen die weten dat zo'n hoopje grond wormenpoep is. Nu zijn dat er weer vijf-honderd meer. En inderdaad, kinderen scharrelen niet meer. Maar dat ligt denk ik niet zozeer aan de scherpjes. Het ligt aan de inrichting en het gebruik van onze openbare ruimte. Spelen doe je op de rubberen tegels van de speelplaats, liever niet van de paden af. Dat geeft rommel, dan schrikken de beestjes en je krijgt poep onder je schoen.

Er waren uitzonderingen: kinderen die wel weten wat het verschil is tussen een kraai en een ekster en die wel een worm vast durven te houden. Dat zijn meestal kinderen die door een (groot-)ouder mee naar buiten zijn genomen (dus u weet wat u te doen staat). Of die de app van Natuurmonumenten op hun smartphone hebben geïnstalleerd.

En ik heb geleerd dat de koeienvlaai-experience misschien toch een persoonlijk dingetje is waar niet iedereen warm voor loopt...

de polderwachter

Rijk:
Plantae (Planten)

Stam:
Embryophyta
(Landplanten)

Klasse:
Spermatopsida
(Zaadplanten)

Clade:
Bedektzadigen
Clade:
'nieuwe' Tweezaad-
lobbigen
Clade:
Lamiiden

Orde:
Boraginales

Familie:
Boraginaceae (Ruw-
bladigenfamilie)

Geslacht:
Phacelia

Bloeiende planten die je eigenlijk gezien moet hebben

Phacelia

Op veel plaatsen in het land kon je van de zomer in bloemrijke akkerranden de plant zien bloeien. Dat was ook dicht bij huis het geval op 'Stadstuin Zuilen', een tuin die in beheer is van 'Utrecht Natuurlijk' aan de Daalseweg. De bloemen doen door hun vorm en kleur denken aan de Smeerwortel. Een plant die tot 70 cm hoog wordt met bloemen waarvan de schichten van de klokvormige bloem naar één kant gericht zijn met meeldraden die ver boven de bloem uitsteken. Bij een schicht zijn de bloemen en knoppen spiraalvormig opgerold. Tijdens de bloei ontrolt de schicht zich. De Smeerwortel behoort tot de familie van de ruwbladigen. De plant waar het hier om gaat heeft wel een behaarde stengel, maar de bladeren zijn twee tot drie keer geveerd zoals die van het Boerenwormkruid, een plant die tot de familie van de composieten behoort.

In de 'Stadsflora van de Lage Landen' die dit jaar is uitgekomen, wordt de Phacelia, *Phacelia tanacetifolia*, getypeerd en als een fraai bloeiende plant die aantrekkelijk is voor insecten. Daarom is de soort in de 19^e eeuw uit Californië gehaald. De eenjarige levert veel stuifmeel en nectar en wordt op grote schaal ingezaaid in perken, geveldtuinen, groenstroken, overhoekjes en rond boomvoeten, waar het 'gonst' van bijen, hommels, vlinders en sluipwespen. Phacelia doet het goed in de volle zon; de plant houdt van warmte, maar kan niet

tegen vorst. Als eenjarige plant zit het er na één seizoen op. Waar andere stadsplanten zichzelf reproduceren, is de Phacelia steeds weer afhankelijk van nieuwe inzaai'. Dat laatste is misschien al te kort door de bocht gezien de verspreiding van de soort.

De populaire exoot met blauwe en soms roze of witte bloemen blijkt bijnamen te hebben als bijenbrood, bijenvoer of zelfs bijenvriend. Dit omdat de bloemen veelvuldig door bijen en hommels bezocht worden. Naast akkerranden wordt de plant na de oogst van het graan in juli/augustus op akkers ingezaaid als groenbemesting. De planten groeien snel en onderdrukken zo de groei van onkruid. De plant kan niet tegen vorst en dan denk je al snel dat op die manier de verspreiding van de soort er binnen de perken blijft. Wie de Verspreidingsatlas van Floron erop na slaat komt tot een andere ontdekking. De plant die tot de familie van de ruwbladigen behoort blijkt tussen 1975 en 1999 vrij algemeen ingeburgerd te zijn. In dezelfde atlas staat dat de naam Phacelia is afgeleid van het Griekse woord phakelos (bundel) omdat bij het begin van de bloei de bloemen dicht opeen zijn gedrongen. Tanacetifolia betekent: 'op Tanacetum, wormkruid gelijkend blad. Wanneer de plant voldoende vocht krijgt maakt de plant veel stuifmeel en nectar aan. Bij droogte alleen stuifmeel. Dit alles gebeurt onder je ogen wanneer je volgend jaar zomer komt kijken op 'Stadstuin Zuilen'. Je vindt de tuin waar de Phacelia tussen een schat van andere planten staat op de kruising van de Daalseweg en de Zuilenselaan; op de grens van Utrecht en Oud-Zuilen. Maar, je zult nog even geduld moeten hebben.

Jaap Stavenuiter

Willie van Emmerik

Het straatbeeld van Nederhorst den Berg, de plaats waar Willie van Emmerik opgroeide werd lange tijd bepaald door Kasteel Nederhorst, de kerk op de berg, de hijskraan van Van Emmerik en de Reevaart. De vaart is in 1629 gegraven en in 1969 gedempt. Hij sneed een bocht van de Vecht af, waardoor de vaarroute van Utrecht naar Amsterdam met 2 km werd bekort. Nederhorst kent een bloeiend verenigingsleven. In de zomer wordt er een kwart triathlon gehouden en 's winters wordt er een ijshal opgebouwd. Willie volgde in 2016-2017 de Natuurgidsenopleiding bij IVN Vecht & Plassengebied en is nu als gids actief in de IVN-werkgroep Stadsnatuur in Utrecht. Ze werkt als visbioloog/ecoloog bij Sportvisserij Nederland, is voorzitter van het Vissennetwerk en lid van de werkgroep RAVON van de provincie Utrecht. Ze leverde o.a. een bijdrage aan de 'Atlas van amfibieën en reptielen van Utrecht' en 'De Visatlas Utrecht'. Sportvisserij Nederland heeft veel raakvlakken met natuurorganisaties en werkt vaak samen met natuurprojecten die met water te maken hebben. Zo hebben ARK Natuurontwikkeling en het Wereld Natuurfonds eind oktober samen met Sportvisserij Nederland stekelroggen uitgezet in de Westerschelde als bijdrage aan het herstel van zeedieren in de Noordzee. Maar er is meer, wat blijkt als ze aan het eind van het gesprek haar kast met trofeeën opentrekt. Met uitzicht op haar tuin rijst de vraag op hoe ze vanuit Nederhorst in Utrecht verzeild is geraakt.

Willie: "Mijn vader dreef met zijn broers in Nederhorst den Berg een brandstoffenhandel. Met een vrachtschip voerde mijn vader kolen aan vanuit de haven van Amsterdam. Met de hijskraan werden de kolen vanuit het schip over de weg langs de Reevaart naar de wal getild. Later werden er ook tankwagens aangeschaft voor het vervoer van huisbrandolie. Ik speelde graag bij vriendinnetjes op de boerderij. Ik was gek op beesten en je kon er heerlijk buiten spelen. 's Zomers doken we vanaf een legakker zo de Spiegelplas in. En 's winters was er de ijsbaan. Toch was ik blij dat ik na de lagere school naar een middelbare school in Hilversum kon. In Nederhorst was in die tijd alles erg in de hokjes christelijk, katholiek en

openbaar opgedeeld. Ik heb biologie gestudeerd aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en ben afgestudeerd en gepromoveerd in de plantenfysiologie. Na mijn promotie ging mijn vriend het onderwijs in en ik ben vanwege een gebrek aan banen in mijn studierichting bij de Amsterdamse Hengelsport Organisatie gaan werken. Na enige tijd wist ik zoveel over vissen dat ik een baan kreeg bij de Organisatie ter verbetering van de Binnenvisserij, de huidige Sportvisserij Nederland. De stad Utrecht was voor ons beiden een aangename en centraal gelegen plek om te gaan wonen".

"Ik ben opgeleid als laboratoriumbioloog. Mijn baan bij de visserij bestaat naast een deel veldwerk vooral uit kantoorwerk. Ik wilde graag meer in het veld bezig zijn en daarnaast mijn kennis verbreden en ophalen. Daarom ben ik de IVN-natuurgidsenopleiding gaan volgen; het was een goede beslissing. Want wat is leuker dan iedere twee weken met gelijkgestemden de natuur in te gaan? Dat mis ik eigenlijk nog steeds een beetje. Als natuurgids heb ik me aangesloten bij de IVN-werkgroep Stadsnatuur in Utrecht. In de voorgaande jaren hebben we als werkgroep diverse jaarthema's verzorgd, met zowel natuur- als historische aspecten. We organiseren korte natuurcursussen en excursies bij forten of versterkingen van de Hollandse waterlinie. Dit jaar zijn we begonnen met een korte natuurcursus over dieren in de stad (zoogdieren, reptielen en amfibieën, vogels en insecten). Helaas moesten we de cursus afbreken vanwege Corona. In september gaven we in kleine groepjes een excursie met als thema zaden en vruchten. En in december was het onderwerp fossielen in bouwmaterialen in de stad. Zo kun je in winkelcentrum Hoog Catharijne in de vloer ter hoogte van de Hema prachtige ammonieten zien. Persoonlijk vind ik het als gids leuk om steeds andere plaatsen te bezoeken of onderwerpen te behandelen. Ook hebben we werkgroep uitjes, zo deden we in december een wandeling langs de drie volkstuincomplexen in de buurt van Voordorp/Tuindorp. In de huidige situatie gaan we niet met een groep de binnenstad in omdat het er te druk is. In plaats daarvan hielden we een excursie op de mooie oude begraafplaats Soestbergen. Begraafplaatsen zijn vaak plekken waar bijzondere bomen en struiken staan. De werk-

groep maakt zich met velen zorgen over de mogelijke uitbreiding van de A27. Die uitbreiding heeft niet alleen gevolgen voor het landgoed Amelisseweerd, het is maar de vraag of niet ook delen van het mooie poldergebied aan de oostzijde van de A27 ter hoogte De Bilt en Voordorp opgeofferd worden".

Willie: "IVN Natuureducatie heeft in samenwerking met RAVON onder het motto 'voeg leven toe aan jouw tuin', het project Tiny tuinpoelen ontwikkeld. Het is de bedoeling dat je een vijver van ongeveer 6 m² aanlegt met diepe en ondiepe delen. Wij hebben in onze tuin zo'n poel aangelegd. Als deelnemer aan het project kreeg je een pakket met ca. 20 inheemse water- en oeverplanten. Na een week verscheen de eerste pad en drie weken later zagen we de eerste bruine kikker en sinds kort hebben we een egel in de tuin. Ik zou met de werkgroep wel iets meer willen doen aan het onderwerp 'hoe maak ik mijn (stads)tuin natuurvriendelijker'. Onder de noemer de mooiste gebieden in deze omgeving kan ik je Maarsseveen en de Westbroekse Zodden beslist aanraden. Een gebied met petgaten en legakkers en overgangen van ondiep water naar de oevers met de grote verscheidenheid aan planten en dieren die je daar vindt. Helaas zie je er ook een enorme toename van de Amerikaanse rivierkreeft, waar niet tegenop te vissen is. Ik ben een verwoed kanoër en onze kano ligt dan ook in de omgeving van Maarsseveen. De nabijgelegen Loosdrechtse- en Tienhovense plassen worden geplaagd door de Waterwaaier (Cabomba), een waterplant afkomstig uit Zuid-Amerika, die zodanig woekert dat zelfs de vissen er niet meer doorheen kunnen zwemmen. Door fotosynthese produceren de planten overdag volop zuurstof, terwijl ze 's nachts alle zuurstof uit het water onttrekken en dat kan ernstige gevolgen hebben voor het waterleven".

"Tot mijn verzameling in mijn werk en hobbykamer behoort onder andere een steurtje. De steur is in Europa een bijna uitgestorven vissoort. Sportvisserij Nederland ijvert samen met andere organisaties voor de herintroductie van de soort. Zo hebben we een groep van 50 steurtjes, afkomstig van een kweekcentrum in Frankrijk uitgezet in de Waal. Jonge steuren trekken naar zee om als ze volwassen zijn terug te komen in de beginloop

van de rivier, om te paaien. Van de steurtjes die toen zijn uitgezet zijn er een paar dood teruggevonden. Andere zijn mogelijk gevangen of verwond in turbines. Nu de Haringvlietsluizen op een kier staan is het voor vissen eenvoudiger terug de rivier in te zwemmen. Daar staat tegenover dat er meer waterkrachtcentrales gebouwd zijn, die door het gering hoogteverschil maar weinig groene stroom leveren en schadelijk zijn voor trekvisen als paling, zalm en steur. De mensen die bij het project betrokken zijn spreken daarom van rode stroom. Wanneer je de steur echt in de rivieren wilt terugbrengen, dan zul je zeker 10.000 jonge vissen moeten uitzetten". *Jaap Stavenuiter*

P.S.:
De hijskraan van Van Emmerik vind je alleen nog terug op foto's.
De Reevaart is in 1969 gedempt, toch geven de bewoners van de wijk tussen het centrum van Nederhorst den Berg vaak nog aan op 'het eiland' te wonen.

Voedselbos en moestuin Oostwaard

Tussen Maarssen-Dorp en Oud-Zuilen ligt aan de Vecht de monumentale boerderij Vrijhof Oostwaard met een voedselbos dat vijf jaar geleden is aangelegd.

In het komende jaar wordt er een moestuin aangelegd met groenten geteeld volgens het biologisch principe (Skal gecertificeerd) en deze wordt omgeven door een haag waar eetbaar fruit aan komt. Ook komt er een landwinkel.

W.F. de Winterfonds 2021

Voor het komende jaar heeft het bestuur van IVN Vecht & Plassen gebied de € 1000,- toegekend voor de aanleg van de eetbare haag rond de moestuin Oostwaard. In dit project gaan we als IVN participeren met een aantal activiteiten. In ieder geval op 5 september met het Fête de la Nature event waarbij we de activiteiten afsluiten met een wildpluk high tea bij Oostwaard. Naast educatieve activiteiten op die dag, zal er ook door jong en oud in de moestuin en het voedselbos gewerkt worden.

In februari en maart wil ik extra activiteiten beleggen met een groep kinderen en een paar begeleiders om de aanleg van de eetbare haag te realiseren. Ik wil ook graag voor het IVN een film van de ontwikkeling van de moestuin maken, als soort vier-seizoenen gebied. We hebben al een IVN wildplukclub, bestaande uit Elke Rabé en Iemy Brand. In de toekomst willen we graag, zo mogelijk, bij Oostwaard workshops geven.

Voedselbos

Vijf jaar geleden zijn er op 2,5 hectare biologisch grasland 15.000 bomen en struiken aangeplant, bestaande uit 200 soorten. Ook nu al loop je door een aardig Hollands oerwoud heen met vele vruchten. De kok van restaurant DeZusters van Doornburgh heeft hier ook wel eens geoogst voor zijn gerechten. Dit najaar hebben we o.a. de volgende bomen en struiken gespot: Granaatappel, Olijfbes, de Paw Paw boom, Japanse walnotenboom, Nashi-peer, Vlierbes, Szechuanpeperboom, Duindoorn, Judasboom, Vijgenboom, Honingbes, Chinese kwee, Chinese mahonie (bijgenaamd Franse uiensoepboom), Winterharde citroen, Aardbeiboom, Amandelbomen, Anna Pauwlonaboom, Pecannootboom, Herfstframboos, Hazelaars, 'Touw'plant, Japanse dwergkwee. Hele spannende bomen allemaal; uit Nederland maar ook uit plekken op wereld met dezelfde breedtegraad als de onze.

Monumentale plek en toekomstplannen

De geschiedenis van Oostwaard gaat tot eind 12^e eeuw terug, toen het een kloostervrijhof was van de St. Stevensabdij van het Utrechtse Oudwijk. Nu worden bij Vrijhof Oostwaard ook nog schapen gehouden. Naast het voedselbos, de moestuin en landwinkel zal in de toekomst (na verbouwingen) de mogelijkheid gecreëerd worden om lezingen, cursussen en vergaderingen te houden. Dat biedt mogelijk voor het IVN ook kansen.

De eigenaren Hans en Saskia Peek van den Bosch zijn heel enthousiaste en gedreven mensen en zijn superblij met de samenwerking met het IVN en de honorering van het W.F. de Winterfonds.

Adres: Oostwaard 9 Maarssen
Meer info op Facebook Voedselbos Oostwaard en op www.vrijhofoostwaard.nl Misschien kan je nog vrijwilliger of aandeelhouder worden van de moestuin? Elke en ik zijn dat geworden. Wij verheugen ons op de samenwerking met Vrijhof Oostwaard!

Marijke Zoetelief

Een Natuurgidsen-opleiding in tijden van corona

Op 14 januari startte de Natuurgidsenopleiding van IVN Nieuwegein e.o. en IVN Vecht en Plassengebied met een groep van dertig enthousiaste natuurgidsen in spe. Het opleidingsteam had er een jaar van voorbereiding op zitten en iedereen had er zin in. Het programma ontvouwde zich volgens plan met theorie-avonden en zaterdagse excursies. En toen sloeg in maart corona toe...

Toevallig hebben twee leden van het opleidingsteam een medische achtergrond en zij konden vanaf het begin goed inschatten wat wel en niet kon. Het besluit werd na rijp beraad genomen: we gaan door, in aangepaste vorm. Joop Bouwman van het opleidingsteam: 'Vooral het enthousiasme van de deelnemers was belangrijk. We wilden hen niet teleurstellen.'

Er werd snel geschakeld: van fysieke naar digitale theorie-avonden. Het team schafte een Zoom-account aan, het kennismakingsweekend en de excursies werden uitgesteld. Maar de omschakeling ging niet altijd van een leien dakje. 'Op de eerste online avond hadden we een programma over de bouw van planten', vertelt Martin van Genderen, ook van het opleidingsteam. 'Iedereen zat klaar achter z'n scherm met een boterbloemplantje, dat we wilden gebruiken tijdens de avond. Helaas had uitgerekend de opleider een beroerde internetverbinding. Gelukkig had een van de cursisten een leuk praatje over een salamander voorbereid, maar we hebben na een half uur toch besloten om te stoppen. De volgende avonden ging het gelukkig een stuk beter en groeide het enthousiasme voor de online avonden.'

Mini-excursies

Ondertussen dacht het team na over het leren in de praktijk. De deelnemers werden gestimuleerd om door te gaan met de studie van hun vierseizoenengebiedje. Ook de mentorgroepjes bleven actief. En toen de coronamaatregelen weer wat soepeler waren, werden er in de zomer mini-excursies voor kleine groepjes georganiseerd. Ineke van Werven: 'Het was een beetje een noodgreep en we hebben het ook niet verplicht ge-

maakt, maar het werkte erg goed om de deelnemers betrokken te houden en naar buiten te krijgen.'

Na de zomer leek het oorspronkelijke plan weer opgepakt te kunnen worden. Er werd een grotere zaal geregeld voor de theorie-avonden op anderhalve meter en ook de praktijkochtenden werden weer aangezwengeld. Er kwamen extra opleiders, zodat er kleine groepjes gemaakt konden worden. Joop: 'Uiteindelijk is er een deelnemer vanwege corona afgehaakt, omdat ze niet het risico wilde lopen haar kwetsbare partner te besmetten. We waren bang dat er veel meer mensen zouden stoppen, maar dat is uiteindelijk ontzettend meegevallen.'

Met de maatregelen van de tweede golf in oktober, die de binnen- en buitenactiviteiten vrijwel onmogelijk maakten, stond het team voor de tweede keer voor het blok. Ineke: 'We besloten aan de deelnemers te vragen wat zij wilden. Doorgaan, tijdelijk stoppen of helemaal stoppen? Uiteindelijk won het enthousiasme en gaan we aangepast door. Door zo'n crisis raken deelnemers meer betrokken bij de organisatie en denken ze mee hoe we verder kunnen. We hebben van de nood een deugd gemaakt en de aanstaande gidsen gaan nu samen met docenten online avonden verzorgen. We verwachten uiteindelijk een half jaar tot een jaar extra nodig te hebben en af te kunnen sluiten met een mooie groep nieuwe, coronaproof gidsen.'

Tekst overgenomen uit Mens en Natuur, uitgave van IVN Natuureducatie. 71ste jaargang - nummer WINTER 2020

Vogelwacht Utrecht

Dit artikel is de tegenprestatie van de Bres voor het artikel in de vorige Bres over de vogels in de Bethunepolder.

De **Vogelwacht Utrecht** werd in 1958 opgericht. De vereniging telt circa 850 leden. Binnen de vereniging houden we ons bezig met vogelstudie, vogelbescherming en met educatie.

Onder onze leden zijn zowel beginnende als ervaren vogelaars. Maar er is ook een groep – even enthousiaste mensen – die daar qua niveau, tussenin zit. Velen van ons zijn bereid om hun kennis en kunde over te dragen aan minder ervaren leden. En zo leren we met en van elkaar. Iedereen die in het wild levende vogels en hun leefomgeving belangrijk vindt, is bij ons welkom.

Het werkterrein van de Vogelwacht Utrecht omvat de gehele provincie. Dat is een groot gebied en daarom hebben we zes afdelingen. Iedere afdeling wordt gestuurd door een coördinatiegroep. Die organiseert op regionaal niveau activiteiten. Je bent als lid van de Vogelwacht Utrecht op alle activiteiten van alle zes afdelingen altijd van harte welkom. De afdeling "Vechtplassen" is de afdeling die zowel qua naam alsook geografisch veel overeenkomst heeft met IVN Vecht en Plassengebied.

Benieuwd? Ga vrijblijvend een keer met ons mee op excursie. Ook als niet-lid ben je daar van harte welkom! Meer informatie op onze site www.vogelwacht-utrecht.nl. Daar staan ook tal van mogelijkheden om zelf actief bij te dragen aan het welzijn van vogels in je directe omgeving.

Afdelingsactiviteiten:

- Cursus 'Vogelherkenning'. De afdeling Vechtplassen organiseert er weer één begin 2021!
- Lezingen over gespecialiseerde onderwerpen (broedvogel- en nestkastenonderzoek, telmethoden, vogeltrek, maar ook vogel reisverhalen etc. ...).
- Diverse vogelinventarisaties.
- Excursies naar vogelgebieden in ons land maar soms ook daar buiten.
- Lezingen

Werkgroepen:

Specifieke activiteiten zijn ondergebracht in werkgroepen.

Lidmaatschap:

Misschien is het lidmaatschap van de Vogelwacht Utrecht iets voor jou. Voor 18 euro per jaar ben je lid en ontvang je 5x per jaar het verenigingsblad "De Kruisbek" met prachtige kleurfoto's.

Corona initiatieven

In deze tijd zijn er leuke initiatieven om toch buiten actief te zijn. Zoals bijvoorbeeld de voetstappenchallenge in de regio Gooi & Vechtstreek. Je wandelt 25 kilometer in de Hilversumse natuur. In één keer lopen is best pittig, dus je kunt 'm ook in twee delen lopen. En je wandelt op een moment dat het jou uitkomt. De spelregels zijn eenvoudig:

De route is volledig bewegwijzerd. Volg hiervoor de grote stenen met een voetafdruk.

Het pad loopt rondom Hilversum. Je kan op bijna elke plek aan de rand van de stad op de route komen.

Reis je met het OV? Start dan bij station Media Park of Hollandsche Rading.

Kom je met de fiets of de auto? Goede opstappunten zijn de horeca locaties langs de route.

Liever met een kaart lopen? Haal de route op bij de Brandstore/VVV op het Stationsplein.

Trek goede schoenen aan want het pad is deels onverhard.

Deel jouw wandeling aan de #voetstappenchallenge op social media en tagg ons @livehilversum.

De route gaat langs de Wester & Zuiderheide, het Paarden-en Dassenbos, de Wasmeren, het Geneverpad, de Doodwegen en de begrazingsgebieden van de Schotse Hooglanders. Dus genoeg te zien en te doen onderweg. Voor meer informatie en het downloaden van de route <https://www.livehilversum.com/nl/specials/voetstappenchallenge>.

Coronaproof: de uitgestelde Sint-maartenspeurtocht van IVN en UN

In plaats van 7 november werd het 21 november, op de Stadstuin Zuilen was het eindelijk een beetje drukker. Tussen half 2 en 4 uur startten op tien verschillende momenten in totaal 23 kinderen. 10 groepjes hadden de aankondigingen via UN of IVN gevonden en zich aangemeld op het mailadres. Sint Maarten is de beschermheilige van Utrecht. Nu voor de 3^e keer organiseerde IVN samen met Utrecht Natuurlijk een speur- en puzzeltocht voor 4-10 jarige kinderen in het weekend dicht bij de naamdag van de heilige.

Dit is zijn verhaal. Op een natte, koude herfstdag ontmoette Maarten iemand die het koud had en niet genoeg kleren aan had. Hij deelde zijn mantel met zijn zwaard, die hij om had, en gaf de helft weg. Daarmee kon die arme man of vrouw aan de kant van de weg weer warm worden. Het was inderdaad zo'n herfstige zaterdag, mistig en na half 4 miezerregen. Er werd naarstig gespeurd naar kabouters en paddenstoelen met stippen. Degenen die kwamen en wij hadden plezier. De kinderen en hun ouder/begeleider vonden de opgaven pittig. *Paddenstoel 1 stond bij de sloot. Waar zijn de kikkers in de winter? T. Tussen de lege bloempotten in de tuin*

O. Op de bodem van de sloot of vijver op een donker plekje

W. Op een warm plekje in de schuur De letter die bij het goede antwoord hoort is de beginletter van de oplossing. En daar wacht een verrassing

..... En zo nog 6 paddenstoelen te gaan en tussendoor ook nog kabouters verstoppt, met doe-opdrachten. De kinderen vonden ook de biggen en de zandbak heel leuk. En de medaille van een schijfje berkentak: "supercool".

Corrie, de IVN-ers, en de UN-ers hadden ook een gezellige middag, en volgend jaar weer. We hebben het bewezen: ook in coronatijd kan het veilig en gezond. Wie meldt zich aan om mee te helpen volgend jaar?

John, Joke, Sylvia en Ineke

Bericht van de Paddenstoelenwerkgroep

In dit rare Corona-jaar was het een welkome activiteit om met de paddenstoelenwerkgroep het bos in te kunnen gaan. Met variërende groepsgrootten en zoveel mogelijk op anderhalve meter (zie foto's) konden we in september, oktober en november weer heel veel moois ontdekken. We mochten dit jaar drie stagiaires van de natuurgidsenscursus inwijden in de wereld van de schimmels. Riejet, Tineke en Corrie waren enthousiaste groepsgenoten, die in korte tijd behoorlijk wat hebben opgestoken! Bovendien willen ze volgend jaar weer meedoen en dan als gediplomeerd natuurgids. Daar zijn we natuurlijk heel blij mee.

De publieksexcursies verliepen dit jaar natuurlijk anders dan anders. Voor de excursie in Over Holland konden we van te voren groepjes van 4 maken van de mensen die zich hadden opgegeven en die koppelen aan een gids. Zo kon de gids als haar/zijn groepje compleet was meteen vertrekken, zodat opstoppen werden voorkomen. We moesten een stop instellen voor het aantal mensen dat zich kon opgeven, zodat we aardig wat mensen moesten teleurstellen. De publieksexcursie in Nijenrode moesten we helaas cancelen. Willemien moest daarvoor alle mensen die zich al hadden opgegeven bericht sturen dat het niet doorging.

Wat betreft de paddenstoelen zelf... die waren er weer in groten getale. Nieuw dit jaar was een bezoek aan de eendenkooi bij Haarzuilens. Wat we erg gemist hebben dit jaar, was de koffie met gebak bij station Hollandse Rading en andere gebruikelijke koffie- of lunchmomenten. Hopelijk is alles volgend jaar weer normaal!!!

Hanni Meulemans

Excursies in coronatijd

Afgelopen maart waren we lekker bezig: we waren halverwege de natuurcursus 'dieren in de stad' en de agenda stond vol met excursies waar we veel zin in hadden.

En toen werd het half maart en ging alles dicht. We moesten de cursus afgelasten en wachten op betere tijden.

Na de zomer hebben we de excursies weer opgepakt. Maar, hoe doe je dat, publieksexcursies met een groep waarbij interactie en persoonlijke uitleg voorop staan?

We kwamen al snel tot de conclusie dat kleine groepsgroottes betekend dat er veel gidsen nodig zijn. De belangstelling bleek groot te zijn en dus hebben we best wel wat mensen moeten teleurstellen. Wel heel fijn om te merken dat Utrechters ons hebben gemist en dat mensen graag naar buiten gaan in deze coronatijd. Bij de drie excursies hebben we in totaal 35 mensen mee kunnen nemen. Gebruikelijk is een groep van 20 mensen per excursie.

De derde excursie, die van de fossielen, was half december. Dat kon nog net, een dag later begon de strenge lockdown. Zelfs bij het voorlopen moest rekening worden gehouden met de toegestane groepsgroottes van vier personen. We konden bij de excursie zelf 7 mensen meenemen, met 3 gidsen. Onze twee stagiaires Madeline en Matthijs, gidsten als duo mee. Op de dag zelf bleken er maar 4 deelnemers te zijn, onder andere door afzeggingen. Ook dat lijkt bij coronatijd te horen.

Bij deze excursie hadden we te maken met de omgeving. De fossielenexcursie is in de binnenstad van Utrecht en dus moesten we rekening houden met winkelende mensen.

We begonnen om 10.00 op Hoog Catharijne en eindigden om 12.00 bij het Universiteitsmuseum. Mooi op tijd voor de winkels opengingen. De andere twee excursies waren begin oktober, vlak voor de tweede lockdown werd afgekondigd. Daarom kon het aantal deelnemers wat groter zijn, namelijk 14 dan wel 17 personen.

De zaden en vruchten excursie in Tuinencomplex De Driehoek bleek een goede testcase. Afstand houden was daar goed te doen. En als de gidsen iets wilden laten zien, bijvoorbeeld de bes van de nicandra (zegekruid) met hele kleine zaadjes, werd een soeplepel gebruikt. Een aantal zaden en vruchten zijn groot, zoals zonnepitten en kastanjes. Die kun-

nen in de hand op afstand getoond worden.

Ook de bomenexcursie op begraafplaats Soestbergen ging goed.

Het was de eerste keer dat we op een begraafplaats een excursie deden: de bedrijfsleiding begraafplaatsen was aangenaam verrast over ons initiatief en voorzag ons van extra plattegronden.

We liepen in groepjes van maximaal 6 personen (inclusief gids). Zowel de natuur als de cultuur van begraafplaats Soestbergen is zo mooi! Zocher heeft het park in 1830 aangelegd.

In 2021 gaan we deze excursie in het voorjaar herhalen.

Dus, excursies in coronatijd zijn zeker mogelijk. Wees creatief in hoe je de excursie indeelt en bedenk coronaproof vormen van kennisoverdracht. Zet veel gidsen in. Start de PR en aanmeldingen kort voor de excursiedatum, want nieuwe overheidsmaatregelen kunnen plannen zomaar door elkaar gooien.

Het verzamelen van extra gidsen is niet altijd makkelijk. Onze werkgroep is klein, maar de afdeling V&P is groot. Graag doen we de komende tijd een beroep op alle actieve gidsen, en omgekeerd uiteraard.

Corona doen we samen!

Door Anne-Marie Beekman, werkgroep stadsnatuur Utrecht

Wandelen langs de Leuvenumse beek

Met zijn zevenen vertrokken we zondag 11 oktober bij het Roode Koper richting het Hulshorster zand. Het had de afgelopen tijd behoorlijk geregend, zodat we de Leuvenumse beek goed konden zien stromen. De Leuvenumse beek is de langste en belangrijkste beek van de Veluwe. De beek begint als Staverdense beek bij het Uddelermeer en mondt uit als Hierdense beek uit in het Veluwe meer 27 meter lager dan de bron. Totaal is de beek 26 km. lang.

Het Waterschap en Natuurmonumenten hebben de beek in de Leuvenumse bossen weer de ruimte gegeven, door hem minder diep te maken en hem weer door zijn oude loop te laten meanderen. Het beekdal kan nu makkelijker overstromen. Ook hebben ze op veel plekken takken en bomen in het water gelegd om de snelheid te verminderen.

Het resultaat: een nieuw dynamisch beekdal dat veel meer water vasthoudt dan voorheen. Dit levert een mooie natuurwinst op. Er zijn meer schuil- en opgroeiplaatsen voor vissen zoals de beekprik en rivierdonderpad en langs het water ontstaan kleine moerasjes met egelskop, grote waterranonkel en fonteinkruid.

Langs de beek hebben in het verleden diverse watermolens gestaan, we zien in het huisje de Zandmolen nog oude gevelstenen.

Ook horen we enthousiaste kreten van elkaar voor de vele en bijzondere paddenstoelen o.a. de Boompuist.

We lunchen op een paar boomstammen bij de beek en keren via het Witte Zandweer terug naar het Roode Koper. Nog net op tijd voor een dikke regenbui belanden we in de bekende uitspanning de Zwarte Boer.

Willemien Valewink.

IVN Vecht & Plassengebied Natuurexcursieprogramma 2021

Verplicht aanmelden voor elke activiteit!
Alles is onder voorbehoud ivm de coronamaatregelen; houd de site in de gaten:
www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied/activiteiten

Zondag 31 januari, 10.00 - 12.00 uur

Nationale tuinvogeltelling

Griftpark, van Swindenstr. 129 Utrecht

Zondag 21 februari, 14.00 - 15.00 uur

**Opening en rondleiding stinzenplantentuin
Commelinhof**

Ingang park bij Vechtensteinlaan 2, Maarssen

Zaterdag 13 maart, 10.00 - 15.00 uur

NL Doet Natuurwerkdag Commelinhof

Ingang park bij Vechtensteinlaan 2, Maarssen

Zondag 14 maart, 14.00 - 16.00 uur

**Vroege voorjaarsbloeiers in de binnentuin van
Gunterstein**

Gunterstein, Ingang Ridderhofstad aan de Scheendijk
(parkeren auto's markt Breukelen)

Zaterdag 17 april, 14.00 - 16.00 uur

Bezoek aan begraafplaats Soesterberg

Begraafplaats Soesterberg

Zondag 18 april, 10.00 - 12.30 uur

Vogelexcursie in Waverhoek

Botholsedwarsweg in Waverveen, op de parkeerplaats
in de buurt van nr 13 (beperkt parkeren)

9 mei, 10.00 - 12.00 uur

Fietsexcursie natuurvriendelijke stad

Utrecht-west: locatie wordt bekend gemaakt
na opgave

16 mei, 10.00 - 12.30 uur

Vogelexcursie in de Groene Jonker

De Groene Jonker, Hogedijk in Zevenhoven, parkeer-
plaats de Roerdomp

Zondag (eerste pinksterdag), 23 mei, 14.00 - 16.00 uur
natuurtocht door de Buitenhof Maximapark

Audiotour via IVN Route app
Buitenhof, Hof Terwijdweg 1A Vleuten

Zondag 30 mei, 14.00 - 16.00 uur

Natuurtocht Haarrijnse plas

Thematerweg 10, Haarzuilens (P auto's bij nr 5)

Vrijdag 11 juni, 18.30 - 21.00 uur

**Watersafari: waterbeestjes scheppen, kanoën,
snorkelen** (zie ook: www.slootjesdagen.nl)

Maarsseveens plas, Herenweg 53, Maarssen
(naast InnStyle)

Zaterdag 12 en zondag 13 juni, 14.00 - 16.00 uur

Slootjesdag onderzoek (zie ook: www.slootjesdagen.nl)

De tuinenpark Driehoek, Ingang bij Winklerlaan 151
Utrecht

Maandag 21 juni, 20.00 - 22.00 uur

Midzomer stadssafari

Pausdam 3, Utrecht

Zaterdag 21 en zondag 22 augustus, 14.00 - 14.00 uur

IVN natuuretmaal

Schape- en museumboerderij Vredegoed,
Heuvellaan 7, Tienhoven

Zaterdag 28 augustus, 20.00 - 22.00 uur

Vleermuisexcursie

Nijenrode, Straatweg 25, Breukelen

Zondag 5 september, 14.00 - 17.00 uur

Natuuractiviteit bij voedselbos Oostwaard

Boerderij Vrijhof Oostwaard, Oostwaard 9, Maarssen

Zaterdag 11 september

Landelijk jubileum IVN 60 jaar

Bomencentrumnederland.nl, Zandheuveweg 7, Baarn
Ticket verkoop vanaf 1 juni 2021 via www.ivn.nl

Zondag 12 september, 10.00 - 13.00 uur

Natuurtocht Bert Bospad op de Open Monumentendag

Kerkdijk Westbroek (t/o nr 85)
Er is weinig parkeermogelijkheid; kom met fiets of OV

Zondag 26 september, 14.00 - 16.00 uur

Paddenstoelenexcursie

Adres nader te bepalen

Zondag 26 september, 14.00 - 16.00 uur

Stadsnatuurexcursie

Zocherpark, Utrecht

Zondag 11 oktober, 14.00 - 16.00 uur

Paddenstoelenexcursie Nijenrode

Nijenrode, Straatweg 25, Breukelen

Zaterdag 30 oktober, 20.00 - 22.00 uur

Nacht van de Nacht

Fort Maarsseveen, Herenweg 3, Maarssen

Zaterdag 6 november, 10.00 - 15.00 uur

Landelijke Natuurwerkdag

opgave via www.natuurwerkdag.nl
Commelinhof, achterin park Vechtenstein (Vechten-
steinlaan Maarssen)

Zaterdag 6 november, 14.00 - 16.00 uur

Sint Maarten natuurpuzzel tocht

Stadstuin Zuilen, hoek Daalseweg / Zuilenselaan
Oud-Zuilen / Utrecht

Zondag 12 december, 10.00 - 12.00 uur

Fossielenexcursie

Utrecht centrum

De werkgroepen in het Vecht en Plassengebied

Paddenstoelenwerkgroep

Contactpersoon: Hanni Meulemans-Mik
Email: hannimik@xs4all.nl
In het najaar iedere vrijdagochtend op paddenstoelenjacht

Jeugdwerkgroep en scharrelkids

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Werkgroep Commelinhof

Contactpersoon: Minke Schröder-Baron
Email: minke.schroder@ziggo.nl
Gehele jaar iedere vrijdagochtend open voor onderhoud.
Voor het publiek op zondagmiddag van 21 februari tot half mei open.
Adres: Park Vechtenstein, Maarssen

Waterwerkgroep

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Vleermuizenwerkgroep

Contactpersoon: Wieneke Huls
Email: w.huls@online.nl

Wandelingenwerkgroep

Contactpersoon: Willemien Valewink
Email: w.valewink@hetnet.nl

Werkgroep excursies

Contactpersoon: Dries Klooster
Email: dries.klooster@telfort.nl
Aanvraag excursies: Truus Lefebber
Email: truus.ivnvp@gmail.com

Vogelwerkgroep

Contactpersoon: Annelies Speksnijder
Email: j.e.speksnijder@ziggo.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Titia Kan-Boot
Email: titiakan@planet.nl

Werkgroep natuurkoffer

Contactpersoon: Vacant

Het bestuur

Voorzitter: John van Himbergen
Email: johnvanhimbergen@yahoo.com

Secretaris: Truus Lefebber
Email: truus.ivnvp@gmail.com

Penningmeester: Terenia de Reus
Email: t.de.reus@xs4all.nl

Bestuursleden: Marloes van der Beek, Christian Naethuys, Lonneke Bakker, Kees Goossens

Vertrouwenspersoon

Alle leden van IVN Vecht en Plassengebied die binnen de vereniging te maken krijgen met ongewenst gedrag of seksuele intimidatie kunnen mij contacten voor advies en hulp.

Agnes Janmaat

Telefoon: 0346 243961

Nog wat werkgroepen

Werkgroep communicatie

Contactpersonen

De Bres: Jan van Schooten
Email: jcvanschooten@gmail.com

PR en communicatie: Marloes van der Beek
Email: Marloes.ivn@gmail.com

Website:

Harm Dotinga
Email: h.dotinga@hetnet.nl
Social media: Richard Tukker
Email: richard.tukker@ziggo.nl

Werkgroep bijscholing

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Cursus werkgroepen

Werkgroep natuurscursus

Contactpersoon: Bernadet Sijmons
Email: inez.kollaard@planet.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Joke van der Ham
Email: jh.ham@hccnet.nl

Werkgroep Natuurgidsenopleiding

Contactpersoon: Joop Bouwman
Email: joopbouwman54@gmail.com

Van de leden-administratie

Beste mede IVN-ers,

In de afgelopen periode hebben wij drie nieuwe leden mogen verwelkomen.

De nieuwe leden zijn:

Jose Stortelder
Wendy de Pater
Marieke van Kammen

Ik wens jullie namens de andere leden van harte welkom en ik hoop dat jullie veel plezier zullen hebben van het lidmaatschap. Van vijf leden hebben we afscheid genomen in deze laatste periode.

Belangrijk in 2021

Vergaderdata

11 febr	bestuur
25 maart	ALV
8 april	bestuur
? ??????	coördinatorenoverleg
? ??????	we kunnen elkaar weer zien bijeenkomst
10 juni	bestuur
9 sept.	bestuur

Ook belangrijk in 2021

Nationale Tuinvogeltelling

29 t/m 31 januari, door heel Nederland

Hartje Winter

1 t/m 26 februari, voor kinderopvang

Mollenweekend

13 - 14 februari, door heel Nederland

De cursus Tiny Forest plantmethode

18 februari, 15 april, 22 juni

Nationale Bijtelling

17 - 18 april, door heel Nederland

Via onze facebook paginas:

IVN Vecht en Plassengebied

ivnstadutrecht

Natuur in Utrecht en Vechtstreek (IVN Vecht & Plassengebied)

Onder nummer 95 vind je in de Com-melinhof

STINKEND NIES-KRUID (Helleboris foetidus)

Exotische stinzen-plant. Komt voor in centraal Europa tot in België, maar niet in Nederland.

De plant bloeit van febr. Tot april, in zachte winters vaak al eerder.

In de vechtstreek alleen bekend van Breukelen (Nijenrode) waar de soort in 1986 is aangeplant.

Alle delen van de plant zijn giftig voor mens en dier. Het giftige glucoside blijft in gedroogde en bewaarde planten intact.

Vroeger gebruikt als middel tegen wormen en luizen.

Tekst overgenomen uit de originele plant-beschrijving van Jan Wolters, de oprichter van de Commelinhof

ivn natuur
educatie

Aan de heer/mevrouw:

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

www.editoo.nl

Indien onbestelbaar dan graag retour zenden aan:
Ledenadministratie IVN Vecht en Plassengebied
T.a.v. Eugenie Weenink
Boomstede 505,
3608 BK Maarssen